

Een zaak van begin tot eind

Wanneer een partij in een rechtszaak het niet eens is met de uitspraak van de rechter, kan deze partij meestal het oordeel van een hogere rechter vragen. De meeste zaken beginnen bij een rechtbank. Dan is de hogere rechter een gerechtshof. Wanneer het gerechtshof uitspraak heeft gedaan, staat in bepaalde gevallen de mogelijkheid tot cassatieberoep open. De Hoge Raad beoordeelt of een cassatieberoep gegrond is. In de wet staat op welke gronden de Hoge Raad een rechterlijke uitspraak kan vernietigen.

Hoe dit proces verloopt, vanaf het moment dat een cassatieberoep wordt ingesteld tot de uitspraak van de Hoge Raad gepubliceerd wordt, vertellen we in dit hoofdstuk. We hebben daarbij gekozen voor mensen uit een van de sectoren waarbinnen de Hoge Raad hoogste rechter van het Koninkrijk is, de civiele sector. Zij vertellen wat ze doen en welke schakel zij en hun afdeling vormen binnen de keten die gaat van binnenkomst van het beroep tot de publicatie.

Ashe Sahebdin, dossierbehandelaar

Wie ben je?

"Ik ben dossierbehandelaar bij de civiele administratie en werk al heel lang bij de Hoge Raad."

Hoe kwam je bij de Hoge Raad?

"Ik zat bij het Paleis van Justitie en zag de vacature. Bij het Paleis lagen de dossiers opgestapeld van de grond tot het plafond en het werken daar ging nog zo ouderwets. Ik wilde vooruit. Hier bij de Hoge Raad ben ik blijven doorleren, ik heb onder andere veel modules bij de SSR gevolgd. Ik heb de modules 1 tot en met 16 gedaan, alle soorten recht, de taken van het OM, procesrecht enzovoort. Ik heb ook een juridische opleiding gedaan, een secretaresseopleiding en nog diverse taaltrainingen, in onder andere Nederlands en Engels. Ik blijf me ontwikkelen. Toen ik bij de Hoge Raad begon werd hier alles in boeken met de hand opgeschreven als er een zaak binnen kwam, en pas later in het systeem. We hadden toen het Cirad en Rekest systeem. Dat was niet eens digitaal. De boeken hebben we nog liggen."

"Je werkt bij de Hoge Raad voor de maatschappij en voor rechtspraak van hoge kwaliteit. Daar draag ik aan bij en daar ben ik trots op!"

Wat doe je?

"Ik ben dossierbehandelaar. Op de civiele griffie bereiden we de zaken voor, voordat ze naar de wetenschappelijk onderzoekers, de rechtssecretaris, de advocaat-generaal, de raadsheren en uiteindelijk naar de rolzitting gaan. Met deze functie variëren de taken: het begint met

postverwerking. Fysieke poststukken en digitale poststukken die via de mail binnenkomen handel ik af. Daarnaast registreren we nieuwe zaken en ben ik verantwoordelijk voor de juiste en volledige registratie van zaken. Verder het verzenden van griffierechten, conclusies verwerken, het uitwerken van uitspraken en de rolzitting voorbereiden. Dat betekent dat ik een zaak van A tot Z administratief afhandel. Dus vanaf het begin, als een nieuwe zaak binnenkomt. We hebben vorderings- en verzoekzaken en prejudiciële zaken. Die laatste gaan we nu ook digitaliseren."

"Als een zaak binnenkomt via het portaal, ga ik eerst alle formele eisen checken: de termijnen, komt de zaak binnen van een cassatieadvocaat enzovoort. Je controleert waartegen beroep in cassatie wordt ingesteld, door welke advocaat en noem maar op. Als je alle gegevens hebt ingevuld wordt de zaak aangemaakt en komt de zaak in een digitaal dossier terecht en dan pas komt het op de rol terecht. Dan krijgt de zaak een status, zoals wij dat noemen."

"Alles komt digitaal binnen via de advocaat. Bij vorderingszaken zie je de zaak na bijna elke status terugkomen op de rolzitting. Bij verzoekzaken heb je meer de verantwoordelijkheid over het proces, je houdt de termijnen nauwkeurig in de gaten volgens het procesrecht. Later komen de procesdossiers, met de stukken van de rechters in eerste en tweede instantie. Die processtukken zijn de enige stukken die nog op papier binnenkomen. En ze gaan na afdoening ook weer terug!"

"Mijn werk houdt in dat je veel bezig bent met procesrecht en dat je alle termijnen van jouw dossier in de gaten houdt. Je bent verantwoordelijk voor de dossiers die jij onder je hebt. Daarnaast heb je contact met de advocaten die de cliënten vertegenwoordigen in jouw dossiers, maak je stukken klaar voor de raadkamer of zitting, houd je de partijen op de hoogte van de status, zorg je dat de advocaat-generaal en raadsheren op de hoogte zijn van de zaak en op tijd de juiste stukken krijgen. En als de zaak naar de Raad gaat bereiden we stukken voor de raadkamer voor. Na de raadkamer krijgen wij de uitspraak, dit kan een beschikking of arrest zijn. Onze taak is om de uitspraak zorgvuldig uit te werken en te laten controleren door de concipiënt. En als deze ondertekend terugkomt versturen we de uitspraak naar de partijen en betrokken rechtsinstanties. Ten slotte: als de uitspraak is geweest hebben we ook weer veel administratief werk om ervoor te zorgen dat alles voldoet aan de regels en in het systeem wordt gearchiveerd."

Wat vind je van je werk?

"Ik vind mijn werk heel leuk, ik voel ook niet dat ik er al zo lang zit. Dat komt ook door de vele veranderingen, zoals de digitalisering die de kwaliteit enorm heeft verhoogd. Daar ben ik echt een fan van! Het maakt het werk efficiënter en het is minder foutgevoelig. Je hebt de informatie ook veel sneller, de informatiehuishouding werkt erg goed. We werken daardoor met minder mensen dan vroeger. En dit nieuwe gebouw is ook een grote verandering en een groot voordeel. Vroeger zag je veel minder mensen dan nu omdat we verspreid waren over meerdere gebouwen. Je moest veel meer lopen en je kwam alleen de mensen tegen die je echt nodig had. Het leuke van civiel recht is dat het zo breed is: faillissementen, voogdij, familierecht en noem maar op."

Wat is het nut van je werk?

"Je werkt bij de Hoge Raad voor de maatschappij en voor rechtspraak van hoge kwaliteit. Daar draag ik aan bij en daar ben ik trots op!"

Timon Tisseur, gerechtssecretaris

"Ik werk sinds 2006 bij de Hoge Raad. Ik ben als student binnengekomen, ik studeerde HBO Rechten, en de opleiding had contact gelegd met de Hoge Raad en had stages geregeld. Daar wilde ik bij zijn: je hebt rechten gestudeerd en dan is de Hoge Raad het summum. Daar werken de mensen van wie je de studieboeken leest. Ik heb toen een paar jaar op de griffie gewerkt en ben daarna overgestapt naar het gerechtssecretariaat."

Wat doet het gerechtssecretariaat?

"We zijn met ons tweeën en hebben twee hoofdtaken: de raadkamer voorbereiden, met agenda, dossiers en ander voorwerk. De agenda stellen we op met de kamervoorzitter. En als er een verkorte afdoening op de agenda staat maken wij het concept van het arrest (artikel 81 van de Wet op de rechterlijke organisatie). Verder doen we administratief voorwerk voor het samenstellen van de zetel, de groep rechters die een zaak behandelt."

"Het gerechtssecretariaat is dus grotendeels een intern secretariaat, maar we doen ook mededelingen namens de kamervoorzitter en rolraadsheer naar partijen. En als er mondelinge pleidooien worden gepland gaan we kijken naar de data waarop advocaten verhinderd zijn."

"Bij Civiel doen we jaarlijks zo'n 400 zaken, en alle zaken worden ook echt gevoerd. Gespecialiseerde cassatieadvocaten, die de zaken indienen, dienen ook altijd middelen in en trekken zaken ook niet vaak terug. De diversiteit van de zaken is bij Civiel groot."

"Bij Civiel doen we jaarlijks zo'n 400 zaken, en alle zaken worden ook echt gevoerd."

Is het werk veranderd?

"Ja, het is veel meer digitaal. Vroeger hadden we MS-DOS systemen, en kijk nu eens! Mijn Werkomgeving brengt meer mogelijkheden met zich mee. Ook de rolzittingen zijn veranderd. Vroeger waren dat fysieke bijeenkomsten, alle advocaten zaten in toga op rij 1 en dan waren er een bode, rolraadsheer, een rol-AG en de deurwaarder, die de zaken uitriep. De rolhandelingen verlopen nu geheel digitaal."

"En ik kan me nog herinneren dat er een zaak was waarbij de Hoge Raad bij uitzondering toestond dat de radio bij een uitspraak mocht zijn. Geen tv. En nu hebben we (als de belangstelling naar de zaak daarom vraagt) livestreams, zodat belanghebbenden en belangstellenden de zitting op afstand kunnen bijwonen. Dat tekent de veranderingen!"

Madhvi Ramparichan, wetenschappelijk medewerker

"Ik heb de master Bedrijfsrecht gedaan en ben vervolgens in de advocatuur gaan werken in het faillissementsrecht. Ik ben daarna aan de Universiteit Utrecht gepromoveerd en aan het eind van dat traject ben ik bij de Hoge Raad voor het parket aangenomen. Ik heb hier gesolliciteerd, mede omdat ik dacht dat ik door mijn ervaring in de procespraktijk en wetenschap goed beslagen ten ijs zou komen voor het werk bij het parket."

"Ik ben begonnen voor AG Assink, die zich specialiseert in het ondernemingsrecht. Daarna heb ik voornamelijk personen-familierecht gedaan voor AG Lückers en nu werk ik voor AG Wesseling - Van Gent op het gebied van procesrecht. Zij is in haar laatste jaar bij het parket, dus binnenkort moet ik weer wisselen. Dat is altijd een spannende tijd, want het is de vraag voor welke AG met welke specialisatie ik ga werken. Dat is het interessante van hier werken; de focus ligt bij een wisseling weer op een ander rechtsgebied, waardoor het lijkt alsof je van baan wisselt en je in korte tijd enorm moet ontwikkelen in en leren van een ander rechtsgebied."

Wat is het bijzondere aan werken bij de Hoge Raad?

"Het voorbereiden van een conclusie is diepgaand juridisch werk op zaaksniveau met een zaaksoverstijgend belang. De mensen die hier werken hebben daarom ook een diepgaand rechtsgevoel waar ik veel van leer. Ook heb ik een andere bijzondere eigenschap moeten ontwikkelen: ik noem dat 'juridische creativiteit'."

"Bij de voorbereiding in een zaak begin ik met het bestuderen van het procesdossier en de van belang zijnde materie. Het interessantste voor mij zijn de zaken waar er nog open rechtsvragen zijn die nog niet eerder door de Hoge Raad zijn beantwoord. Dan moet met de AG een richting worden bepaald. Hoe gaan we de rechtsvraag in de conclusie beantwoorden? Kunnen we aanhaken bij eerdere zaken, andere leerstukken of rechtsgebieden, de parlementaire geschiedenis, de rechtswetenschap, etc. of zien we een andere route? In sommige zaken bepleit je dan om de huidige richting van het recht te bevestigen en in andere zaken zien we redenen om een andere weg te bepleiten. Ik zet dan in mijn voorbereidende notitie zo veel mogelijk alle aspecten van de zaak en het toepasselijk recht uiteen. Bij de voorbereiding van de conclusie moet je daarom in mijn ogen een gedegen kennis van het recht(systeem) opbouwen, de gevolgen voor de praktijk onder ogen zien en voormelde creativiteit hebben bij het aandragen van mogelijke oplossingen. Ik kan ook echt met trots een conclusie lezen waar veel werk en discussie met de AG en teamgenoten aan vooraf is gegaan. Het is daarna natuurlijk altijd spannend hoe de Hoge Raad uiteindelijk de zaak aanpakt en wat de reactie van de praktijk is."

"Het werk voor het wetenschappelijk bureau is een mooie leerschool. Door de verschillende stijlen van de AG's, sommigen hebben een zakelijke schrijfstijl en anderen een meer persoonlijke stijl, leer ik in een relatief korte periode erg veel. Ik pas me persoonlijk aan de stijl van de AG aan, omdat ik daardoor en door het commentaar op mijn werk ook zelf veel leer."

"Het interessantste voor mij zijn de zaken waar er nog open rechtsvragen zijn die nog niet eerder door de Hoge Raad zijn beantwoord."

Hoe gaat de samenwerking met de AG?

"De samenwerking verschilt per AG, maar is zeker ook afhankelijk van de zaak. Sommige AG's

vinden het fijn om in de voorbereidende fase te overleggen, andere AG's willen graag zonder al te veel vooroverleg zelf eerst op de zaak 'broeden'. Het is mijn taak om de zaak te analyseren en een voorbereidende notitie te schrijven die als basis of concept voor de conclusie kan dienen voor het opvolgend proces van de AG. In de andere sectoren heet het werk van de WB-er ook een concept-conclusie."

"Het was voor mij zelf een leerpunt om in het proces van de voorbereiding tijdig hulp te vragen en te overleggen. Een overleg met de AG, mijn teamgenoten, maar ook kamer- en etagegenoten bij discussiepunten in de zaak is belangrijk en wordt ook altijd op prijs gesteld. Dat overleg biedt soms net een ander perspectief waardoor je weer met een frisse blik naar de zaak kan kijken."

Je doet dit nu vier jaar, en dan?

"Dat is een moeilijk te beantwoorden vraag voor mij. Veel WB-ers worden rechter-in-opleiding en gaan verder in de rechtspraak. De advocatuur of wetenschap zijn ook veel gevolgde routes. Zelf sta ik er wat meer open en filosofisch in: ik probeer te genieten van dit moment, zo veel mogelijk mijzelf te ontwikkelen en als ik klaar ben om verder te gaan, zie ik wel wat een goede stap is voor mij, ook afhankelijk van de kansen die op mijn pad komen. Als je mij als student verteld had dat ik bij de Hoge Raad zou werken als wetenschappelijk onderzoeker, dan had ik je ook niet geloofd. In de tussentijd is het fijn dat ik voor mogelijke carrièrestappen advies aan andere WB-ers en aan AG's kan vragen."

Wat is het nut van je werk?

"Het nut van het voorbereidend werk is een basis bieden voor de AG om de zaak te behandelen en ook als klankbord te dienen bij de behandeling van de zaak. Het nut van de conclusie op zichzelf is veelzijdig. De conclusie is een advies van de AG voor de Hoge Raad en kan heel breed worden ingestoken. Aan dat advies draag ik met plezier en trots bij. We zijn hier voor het bevorderen van rechtseenheid, rechtszekerheid en rechtsontwikkeling. Het komt in de kern neer op de vraag: is het recht goed toegepast en is de uitspraak begrijpelijk gemotiveerd? Het belang van het werk van de Hoge Raad is dan ook vaak (meer) duidelijkheid scheppen in ingewikkelde vraagstukken als de zaak zich daarvoor leent."

"De Hoge Raad kan beslissen of een inhoudelijke beslissing over een bepaald leerstuk (op dit moment) nodig is in de zaak, maar het civiele parket heeft die keuze niet en behandelt alle zaken inhoudelijk. Ik vind zelf het nut van de conclusie dan ook liggen in het feit dat partijen altijd een inhoudelijke behandeling krijgen van hun zaak en zo het gevoel krijgen dat ze gehoord worden in hun klachten. Partijen kunnen ook reageren op de conclusie via een zogeheten Borgersbrief en dat lezen we ook goed om te beoordelen of we niets belangrijks gemist hebben in de conclusie."

Sanaz Kousedghi, wetenschappelijk medewerker

"Ik werk hier nu vijf jaar als wetenschappelijk medewerker. Ik heb altijd bij het parket gewerkt, voor achtereenvolgens drie advocaten-generaal in de civiele sector. Hiervoor was ik cassatieadvocaat bij een klein nichekantoor, dat gespecialiseerd was in cassatiezaken. Dat heb ik veertien jaar gedaan en toen was het moment gekomen voor een overstap."

Wat is er anders aan advocaat zijn en werken voor een advocaat-generaal (AG)?

"Het grote verschil is de tijdsdruk. In de advocatuur moest ik mijn tijd verantwoorden voor cliënten in eenheden van zes minuten. Bij de Hoge Raad heb je veel meer tijd om de diepte in te gaan. En niet alleen krijg je de tijd, het is ook echt de bedoeling dat je de diepte in gaat. Een ander verschil is natuurlijk dat ik als advocaat zelfstandig werkte en hier ondersteunend ben voor de AG. Ik werd daar ook specifiek naar gevraagd toen ik bij de Hoge Raad solliciteerde: waarom wil je dit? En voor mij was het dat: de diepte in en ook een zaak breder bekijken dan alleen vanuit het perspectief van je cliënt."

Je werkte voor drie advocaten-generaal. Zijn daar verschillen tussen?

"Jazeker. Ik ben begonnen bij Ton Hartlief, daarna bij Gerbrant Snijders en nu bij Els Wesseling-van Gent. De variatie is groot, niet alleen in de onderwerpen die je moet behandelen maar ook in de manier van werken. Met de een werk je als WB-er samen naar een product toe, de concepten en delen daarvan gaan veelvuldig heen en weer. Dat is een interactief proces. Bij andere AG's lever je een hele notitie in waarin de zaak volledig wordt behandeld. Op basis daarvan maakt de AG dan zelf de conclusie die de WB-er grondig meeleeft. Een andere werkwijze is dat de AG aan de hand van de aangeleverde notitie een eigen stuk maakt waarna vervolgens intensief overleg wordt gevoerd. Welke werkwijze de AG ook heeft, het is altijd ontzettend leerzaam. Eigenlijk heb je als roulerende WB-er steeds een nieuwe werkgever, en van hen allemaal kun je leren. En allemaal hebben ze hun specifieke wensen: wel of geen citaten in een notitie, voorkeuren voor specifiek taalgebruik."

"Welke werkwijze de AG ook heeft, het is altijd ontzettend leerzaam."

Werk je ook met andere mensen bij de Hoge Raad samen?

"Ja, het meeste met degenen die voor dezelfde AG werken, maar ook wel met anderen. Het gerechtssecretariaat natuurlijk, en we organiseren nu ook bijeenkomsten voor alle wetenschappelijk medewerkers van alle sectoren."

Waar is je belangstelling voor het recht uit voortgekomen?

"Ik was vooral nieuwsgierig naar hoe regels werken en hoe het recht mensen kan helpen. Tijdens de studie is mijn belangstelling alleen maar gegroeid. Hier werkend raak ik het meest gegrepen door familiezaken die diep ingrijpen in mensenlevens en vooral als er kinderen in het spel zijn. En dan ben ik blij dat er een parket en een Hoge Raad zijn die beslissingen van het hof echt kunnen toetsen. De laagdrempelige rechtspraak, zoals de wijkrechtspraak, dat zou me een mooie volgende stap lijken."

Ton Hartlief, advocaat-generaal

"Ik heb altijd in de wetenschap gewerkt. Aan de universiteiten van Groningen, Maastricht, Leiden en uiteindelijk weer die van Maastricht. In 2016 ben ik advocaat-generaal geworden. Een overstap naar de Hoge Raad stond, als ik eerlijk ben, wel echt op mijn verlanglijstje, althans een overstap naar het parket bij de Hoge Raad. Als advocaat-generaal ben je namelijk nog steeds wetenschapper, zij het in een concrete zaak, zodat wat je adviseert er ook meteen toe doet. Een procedure is natuurlijk nooit vrijblijvend, zij gaat partijen ook niet in de koude kleren zitten en dat merk je ook als advocaat-generaal. Je bent onderdeel van de procedure en daarom soms ook mikpunt voor partijen. Je advies aan de Hoge Raad raakt partijen; ze reageren daar dan soms ook pittig op. In zo'n reactie, een Borgersbrief, is de boodschap, uiteraard keurig geformuleerd, vaak helder: 'Dames en heren van de Hoge Raad, wat de advocaat-generaal schrijft is onjuist. Leg de conclusie dus aub naast u neer.' Dat soort post was een nieuwe ervaring. Als wetenschapper krijg je natuurlijk best wel eens kritiek, maar men zegt niet snel dat je een dwaalweg volgt."

Bij Civiel wordt tijdens de procedure nog veel tussen partijen gewisseld. Gaat de feitenrechtspraak dan eigenlijk nog door?

"Nou, buiten het aan de orde stellen van rechtsvragen, is de ruimte voor partijen nogal beperkt. Maar onder de noemer van motiveringsklachten proberen partijen het debat soms nog voort te zetten, in de hoop dat de Hoge Raad daarop aanslaat en de zaak verwijst naar een ander hof."

"Is er een mooiere baan dan deze?"

Met wie werk je samen?

"In mijn dagelijkse werk, gaat het vooral om de 'WB-ers'. Ik werk samen met drie medewerkers van het wetenschappelijk bureau, alle drie talentvol. Met hen overleg ik, zowel apart, per email of telefoon, als, eens in de week, in teamverband. Elke WB-er is bij mij penvoerder in een zaak. Dat is hoe het bij mij gaat, andere advocaten-generaal werken weer op hun eigen manier. Ik heb nu drie zaken, dus eigenlijk drie potjes op het vuur staan en de medewerkers sturen hun inzichten in een concept naar mij toe en ik stuur dat dan weer terug met opmerkingen en suggesties of aanvullingen. En zo gaat het concept een aantal malen heen en weer, soms zelfs heel vaak. Zo groeien we, al pingpongend, toe naar het eindproduct: de conclusie. In deze manier van werken dragen de medewerkers dus best veel verantwoordelijkheid. Verder werk je als advocaat-generaal nogal solistisch, zeker wanneer je dat vergelijkt met het werk van de

leden van de Raad. Ik vind dat juist mooi, dit past bij mij en mijn karakter. Ik mag graag zeggen hoe het zit en zou me liever, als het aankomt op een belangrijke keuze, niet steeds willen schikken naar de meerderheid. Als ik al raadsheer zou willen zijn, dan in een systeem met *dissenting opinions*, haha."

"Maar dit jaar heb ik een mooi staaltje van samenwerking meegemaakt in een prejudiciële procedure over medische aansprakelijkheid. De centrale vraag was of een door een patiënt aangesproken ziekenhuis of zijn aansprakelijkheidsverzekeraar zonder machtiging door de patiënt niet alleen een medisch adviseur maar ook een jurist naar het medisch dossier mag laten kijken. In de letselschadewereld was daar nogal wat onenigheid over. In overleg met de procureur-generaal en de plaatsvervangend procureur-generaal heb ik voorgesteld om een aantal vragen aan het veld te stellen om zo zicht te krijgen op de context waarin de centrale vraag speelt. Daartoe heb ik een aantal organisaties gericht aangeschreven en is tegelijkertijd op de website van de Hoge Raad de mogelijkheid geboden voor andere insprekers om input te leveren door een digitaal formulier in te vullen. De reacties kon ik goed verwerken in mijn conclusie. Deze vorm van inspraak was een experiment dat goed heeft uitgekapt. Bij het opzetten hebben de voor deze zaak verantwoordelijke WB-er en ik niet alleen overleg gevoerd met de procureur-generaal en de plaatsvervangend procureur-generaal, maar ook samengewerkt met de afdeling Automatisering in verband met de inrichting van de website en de beveiliging van de informatie en met Communicatie. Wat mij betreft mede daardoor een geslaagd project!"

Voor wie schrijf jij?

"Als advocaat-generaal schrijf je je advies natuurlijk in eerste instantie voor de Raad en voor partijen. Maar je weet, daar houd ik dan ook rekening mee, dat ook feitenrechters en wetenschappers vaak geïnteresseerde 'meelezers' zijn, die conclusies soms spellen. En een enkele keer zie ik zelfs studenten voor me. Een conclusie geeft niet alleen zicht op de zaak zelf, maar geeft ook context aan de rechtsvraag. Als het goed is, wordt zo ook duidelijk wat het al dan niet maatschappelijke belang is bij een antwoord op de rechtsvraag."

Als advocaat-generaal moet je maar afwachten wat de Raad met je advies doet. Volg je dat?

"Ja, natuurlijk! Met argusogen. Natuurlijk wil je weten wat de uitkomst is, je hebt zelf immers alles uit de zaak gehaald wat erin zit en je hoopt dan ook met je team dat je gevolgd wordt. Maar het is niet zo dat niet gevolgd worden altijd leidt tot chagrijn: soms moet ik na lezing van een uitspraak waarin de conclusie niet is gevolgd, ook gewoon bekennen dat de Raad het beter zag dan ik."

Is het werk zo leuk dat je het lang volhoudt?

"Zeker. Is er een mooiere baan dan deze?"

Annemarie ter Heide, raadsheer

"Ik heb rechten en filosofie gestudeerd en ben een tijd advocaat in Amsterdam geweest. Daarna heb ik zes jaar bij het wetenschappelijk bureau van de Hoge Raad gewerkt als WB-er. Vanaf 2006 ben ik zeven jaar rechter in Arnhem geweest, toen ben ik raadsheer in het hof in Arnhem geworden en sinds oktober 2020 werk ik in de Hoge Raad."

Wat trekt je aan in de Hoge Raad?

"Ik kende het al als medewerker en vond het een fijne werkomgeving. Overigens werkte ik toen bij het parket en had ik helemaal niets met het rechtscollege de Raad te maken. De Raad had toen nog geen medewerkers. Het aantrekkelijke aan het werk is voor mij eigenlijk hetzelfde als bij de feitenrechtspraak: het gaat in de rechtspraak over mensen. Het abstractieniveau is hier anders, maar de feitenrechter komt voor dezelfde problemen te staan als de Hoge Raad, alleen in een eerder stadium. Ik werd ook aangetrokken door de collega's die hier werken. Ik heb een maand stage gelopen hier, en dat beviel me. Wel valt me op dat ik hier nog meer achter een bureau zit dan bij de rechtbank en het hof, waar je zittingen hebt en dus ook nog eens ergens heen loopt."

Wat is het belang van de Hoge Raad?

"Ik denk: er is een instantie nodig die de rechtspraktijk op koers houdt en de rechtseenheid bewaakt. Er zijn in de praktijk heel veel stemmen over een onderwerp en de Hoge Raad moet voor eenheid zorgen. Maar ik vind rechtsbescherming in individuele zaken even belangrijk. Civiel recht is bij uitstek een menselijk recht, met regels die er zijn omdat mensen op een bepaalde manier in elkaar zitten. Uiteindelijk komen ze met problemen waar ze niet uitkomen bij de rechter terecht, en die moet de moed hebben om goede en werkbare beslissingen te nemen."

"Ik ben echt een rechter-rechter."

Met wie werk je samen?

"Ik werk samen met de andere leden van de civiele kamer. We zijn nu met zijn dertienen. Verder werk ik natuurlijk samen met de WB-ers, de wetenschappelijk medewerkers. WB-ers zoeken voor ons juridische zaken uit en ze schrijven pre-concepten van een uitspraak, als de zaak al in de raadkamer is behandeld. Verder werken wij als raadsheren met de griffie en het gerechtssecretariaat samen. En in wezen ook met het parket. Het parket is wel een afzonderlijke organisatie maar hun conclusies zijn van groot belang voor de besluitvorming in de civiele kamer."

"Je werkt met zijn drieën of zijn vijven aan een zaak en we beraden ons in de volle raadkamer over de rechtsvragen die aan de orde zijn, dus met alle leden van de civiele kamer aanwezig. Behalve degenen die niet vrij staan (die niet meedoen aan de beraadslaging, red.): zij verlaten dan de raadkamer. Dat de overige leden van de civiele kamer kunnen meepraten is vooral van

belang voor de rechtseenheid en rechtsontwikkeling: dat we een breed gedragen richting kiezen in onze uitspraak. En de specialisten op een rechtsgebied zitten soms niet in de zetel, omdat de samenstelling daarvan door het toeval wordt bepaald. Dan is het wel fijn als de specialisten in de raadkamer over het recht kunnen meedenken."

"Voor mij is dat meedenken door collega's ook belangrijk: je hebt zelf een bepaalde manier van denken en je collega's kunnen soms zo anders denken, dat voegt veel toe. Je kunt hier nooit in je eigen denkcirkeltje blijven ronddraaien."

"De kamervoorzitter bepaalt in eerste instantie of het een zaak is voor drie of vijf rechters. Als het recht in een zaak wordt ontwikkeld dan wordt het in de civiele kamer een zaak van vijf rechters. Soms wordt een driezetaelaarszaak een vijfzetaelaarszaak, zoals wij dat noemen, omdat een van de drie rechters vindt dat de zaak niet geschikt is voor behandeling en beslissing door drie rechters."

Werken jullie lang aan een zaak?

"Dat valt best mee. De Hoge Raad doet zaken binnen afzienbare tijd af, bij rechtbank en hof kan de tijdsduur meer variëren doordat sommige zaken lang kunnen duren. Soms werk je daar jaren aan een zaak en dat is hier niet het geval. Een deel van de zaken wordt afgedaan onder verwijzing naar artikel 81 van de Wet op de rechterlijke organisatie. Dat kan alleen bij verwerping. Dan wordt de verwerping van het cassatieberoep niet inhoudelijk gemotiveerd, omdat de zaak geen nieuw licht op het recht werpt. Die zaken worden overigens net zo behandeld als de andere zaken: er is een conclusie van de advocaat-generaal, de zaak wordt aan een zetel toegedeeld, en pas in de raadkamer wordt beslist dat het beroep wordt verworpen en dat dat gebeurt onder verwijzing naar art. 81 RO. Voor de buitenwereld, met name partijen, kan dat onbevredigend zijn. Dat kan ik me voorstellen. Maar de werkwijze is hetzelfde."

"Ik heb zelf geen specialisme, ik ben echt een rechter-rechter. Ik zit hier omdat ik de rechtspraak goed ken en niet vanuit de wetenschap. Ik breng rechterlijke ervaring in. Die rechterlijke ervaring helpt mij ook bij alle zaken. De Hoge Raad heeft dan wel geen zittingen op de manier waarop de feitenrechter die heeft, maar ik zie altijd voor me dat het om mensen gaat."

Zijn er zaken die je bijzonder raken?

"Bijvoorbeeld zaken over uithuisplaatsingen van kinderen. En als het gaat om gedwongen opnamen van mensen. Dan gaat het vaak om kwetsbare mensen, en om ingrijpende beslissingen."

Rachel Prevo, documentalist

"Ik ben begonnen bij Post, Documentatie en Archief. Mijn broer werkte hier bij de Hoge Raad en ze hadden dringend iemand nodig. Ik had tijd want ik had korte tijd IT gestudeerd en ik had even niks. Door de digitalisering werd de postafdeling steeds kleiner en in 2019 ben ik overgestapt naar het Kenniscentrum. Bij het Kenniscentrum werken ongeveer achttien mensen. Ik werk bij het onderdeel Documentatie."

Wat voor werk doe je?

"Ik anonimiseer uitspraken van de sectoren Civiel en Straf. Dat anonimiseren doe je om persoonsgegevens van natuurlijke personen te beveiligen wanneer je de uitspraak of conclusie

publiceert op rechtspraak.nl. Namen van bedrijven en bijvoorbeeld gemeenten anonimiseer je meestal niet, maar daar zijn wel uitzonderingen op. Als iemand bijvoorbeeld ruzie heeft met de gemeente over land, dan publiceert je ook de naam van de gemeente niet. Bij kleine gemeentes is dan namelijk de persoon heel makkelijk te herleiden."

"Ik anonimiseer uitspraken van de sectoren Civiel en Straf."

Je krijgt het arrest, en wat doe je dan?

"Het is een Worddocument dat je in de rechtspraaksite zet en met kleurtjes markeren we dan de namen van de verschillende personen. Die vervangen we dan in bijvoorbeeld eiser, of de moeder enzovoort. Het programma is een soort geavanceerd 'zoek en vervang'. Het doet veel automatisch maar het is toch secuur werk: we moeten alles handmatig controleren. Civiele arresten zijn heel anders dan strafarresten. Bij Civiel noemen ze de namen maar één of twee keer. Dan staat er één keer laten we zeggen Annemiek, en verder 'de moeder'. Het is vaak een minder feitelijk relaas dan bij strafzaken."

Hoeveel mensen werken er aan het anonimiseren?

"Vijf. Er zijn drie mensen die alleen maar anonimiseren en twee die ook andere dingen doen. Soms is het heel hard werken, als een conclusie heel laat komt. En dan moet ie toch op tijd gepubliceerd worden. En soms gaat het heel makkelijk. Er staan in een conclusie of arrest vaak hele stukken uit de behandeling in de Tweede Kamer en daar hoeft je niets aan te anonimiseren."

Hoe is het werken hier?

"Ik vond het meteen leuk. Leuke collega's, en veel variatie in de zaken. Je kunt wel routine opbouwen in dit werk en toch is het gevarieerd werk. Ik werk ook in de ondernemingsraad. Dan krijg je weer een heel ander beeld van wat er speelt in de organisatie. Ik houd me daar bezig met digitale dossieroverdracht, dat is meer iets voor de toekomst."

Hester Wattendorff en Edgar du Perron, persraadsheren

Wat doet een persraadsheer?

Hester: "We communiceren over uitspraken van de civiele kamer, en soms voor de andere kamers. Het voornaamste wat we doen is uitleggen wat een uitspraak inhoudt. Dat doen we via persberichten, via X of mondeling voor camera of microfoon. We bewaken met die actieve voorlichting of datgene wat mensen van onze uitspraken maken ook klopt."

Edgar: "We zijn met zijn tweeën omdat je niet kunt optreden als je zelf in de groep rechters hebt gezeten die de uitspraak doet. En verder is het ook wel gezellig om het met zijn tweeën te doen."

Is dat uitleggen nodig? De Hoge Raad doet zelf toch al moeite om zijn uitspraken helder te krijgen?

Hester: "De praktijk wijst uit dat het vaak toch in minder juridisch jargon moet worden uitgelegd. En dat is meteen het moeilijkste deel van ons werk: onze berichten moeten kloppen, èn ze moeten voldoende begrijpelijk zijn. Daar zit een zekere spanning tussen. Het is trouwens een keer voorgekomen dat de zetel onze zin in het concept-nieuwsbericht duidelijker vond dan wat er in de uitspraak stond en toen is de uitspraak teruggegaan naar de raadkamer en aangepast."

Edgar: "Journalisten zien op film liever geen pratende hoofden. We zijn dus niet veel op camera, want journalisten willen beeld en een beeld van rechters die een uitspraak doen is verhelderender."

Hester: "Daarin zie je dat onze rol verandert. TikTok-filmpjes van rechtspraakreporters bijvoorbeeld, dat is echt van nu. Voor de radio werkt het wel als we iets uitleggen, en op podcasts."

Hoe ben je persraadsheer geworden?

Edgar: "Ik had ervaring als decaan van een rechtenfaculteit met het te woord staan van journalisten. Ik ben docent voor eerstejaarsstudenten en dat helpt ook: die jonge studenten kennen het jargon nog niet."

Hester: "En ik ben ooit ingevallen toen Edgar niet kon, omdat hij had meebeslist over de uitspraak."

"We bewaken met actieve voorlichting of datgene wat mensen van onze uitspraken maken ook klopt."

Hoe bepaal je of er een nieuwsbericht wordt gemaakt?

Hester: "Dat doet de woordvoerder in eerste instantie. Ze kijkt of er in de zaak een maatschappelijk of juridisch belang is. En soms speelt de vraag: gaat een partij onze uitspraak misschien wat vertekend in de media weergeven? Dan kun je beter zelf het heft in handen nemen. Ook denk je soms: we moeten nu wel heel precies zijn in de formulering. Als het een zaak is met drie partijen bijvoorbeeld, waarvan er maar twee de procedure voeren. Dan moet je in het bericht wel duidelijk maken dat de derde partij niet in de zaak betrokken is."

Edgar: "We werken dus nauw met de woordvoerder samen. En dat is maar goed ook, want zelf maken wij altijd te lange koppen. Een goede kop is wel belangrijk, want je kunt niet kant en klaar genoeg zijn in het aanleveren van een nieuwsbericht."

Denk je ook in de raadkamer al aan je deskundigheid als persraadsheer?

Hester: "Nee, we proberen als raadsheren onze arresten voor partijen en derden altijd zo goed en duidelijk mogelijk op te schrijven. Wel maken we de voorleestekst voor als een uitspraak mondeling gedaan wordt."

Edgar: "Ons publiek is trouwens vaak niet het algemene publiek maar meestal het juridisch geschoolde publiek."

Zitten er haken en ogen aan het naar buiten treden met zittingen en uitspraken?

Hester: "Men juicht het over het algemeen toe."

Edgar: "Aan livestreams en video's zitten wel nadelen. De privacy van aanwezigen in de zaal is niet automatisch gewaarborgd, en mensen kunnen in de montage knippen en plakken. Heb je één keer met je ogen geknipperd, maken ze er bij wijze van spreken van: 'Rechter Hoge Raad dommelt weg'."

In de rechtspraak wordt nagedacht over de vraag waarom advocaten wel aanschuiven bij tv-programma's en rechters niet. Daardoor kan er een eenzijdig beeld van de rechtspraak ontstaan. Hoe denken jullie daarover?

Hester: "Een talkshow lijkt me niet geschikt. In theorie is het denkbaar dat je wel eens in een tv-programma aanschuift."

Edgar: "Als we het al zouden doen, vind ik dat het rechters moeten zijn die niet in de raadkamer zijn geweest. Dus eerder iemand van de strafkamer of een wetenschapper, zodat niet zelfs maar de verdenking kan ontstaan dat je als persrechter uit de school klapt."

Hester: "Maar dan moet het eigenlijk sowieso niet iemand van de Hoge Raad zijn, want het verschil tussen de kamers binnen de Hoge Raad is bij niet-juristen veelal onbekend. Dus eerder iemand van een ander hof of uit de wetenschap."

Zijn er nog wensen die je hebt?

Edgar: "Ik zou onze arresten liever nog meer *down to earth* opschrijven. Dat je vooral opschrijft: waar gaat deze zaak over. In de jaren zestig is de indirecte rede in de uitspraken afgeschaft. En er kan nog wel meer gemoderniseerd worden."

Hester: "Je hebt nu nog het echte cassatietechniektaaltje: de klacht faalt, het middel klaagt over... enzovoort. Daar valt dus nog wel wat aan te verbeteren."